

ПРАЗНИК УСПЕНИЈА¹ ПРЕСВЕТЕ БОГОРОДИЦЕ ВЕЛИКА ГОСПОЈИНА

Живот Пресвете Дјеве и Богомајке Марије

На овај свети дан Црква Христова прославља чудесан Празник и догађај у њеној историји и историји света. Дан, када по речима црквеног песника, „Она која је будући Мати живота, и сама сишла телом у гроб“.

О личности Пресвете Богородице као и податке о Њеном животу углавном налазимо у Светом Писму Новог Завета, али и у живом предању Цркве још из апостолских времена у којој се личност Богородице верно чувала, а успомена на Њу верно преносила међу хришћанима.

Била је родом из Назарета у Галилеји² од оца Јоакима (из царскога племена Давидова,) и мајке Ане (из свештеничког племена Аронова) који је дадоше, како је тада био обичај, од 3. год. у храм на службу Богу. Када напуни 14. година живота и 11. година пребивања у Соломоновом храму, саопштише јој свештеници да, по закону јудејском, не може више живети у храму већ се треба обручити и удати. Како се заветовала да ће девојком остати до смрти Пресвета није желела ступити у брак, а свештеници је онда обручише, зарад чувања Њенога девичанства и чистоте живота, те је дадоше на чување старцу Јосифу, њеном сроднику. У храму јој се јави архангел Гаврило и објави благу вест да ће мајком Господњом постати, а после рођења Сина Њенога и Бога нашега у Витлејему, Лик Њен пратимо у свим великим тренуцима Исусовог живота и рада: обрезања, приношења у храм, бекстава у Египат, проповеди у храму, чуда у Кани Галилејској, као и за време страдања, после кога је била поверена Јовану Богослову на старање.

После славног Вазнесења Господњег са горе Маслинске, Сина Њеног и Господа нашега, Пресвета Богородица још је дуго поживела са првом заједницом хришћана где је очима својим гледала испуњење речи њених којима поздрави Јелисавету, рођаку своју: „...јер гле од сада ће ме звати блаженом сви нараштаји“ (Лк. 1,48). Даље, Њен помен налазимо у Делима апостолским³ где је Лука помиње да је заједно са ученицима, који су се вратили са Горе Маслинске, време проводила једнодушно у молитви, као и да је за време Силаска Духа Светога на апостоле Дух Свети сишао и на Пресвету Дјеву Марију, те тако и она добила дарове Духа Светога. Даље податке о животу Пресвете Богородице не налазимо у Светом Писму већ у живом предању Цркве Христове, као и код отаца од 4. века па на даље.

По једном предању, апостоли су после Силаска Духа Светога остали у Јерусалиму још неких 10 година, тј. све до гоњења цара Ирода. За све то време Пресвета Богородица живела је код љубљеног ученика Христовог, Јована Богослова, у дому његовом који се налазио на Сиону⁴. Њему је поверена Богомајка на старање од стране

¹ Реч Успеније долази од старословенске речи „оусниѡти“ (заспати). На црквенословенском овај Празник зовемо Оуспенје (Уснуће), на грчком: κοίμησις (од глагола κοιμάω, заспати, успавати, умирати, спавати, почивати, умрети), на латинском: првобитно dormitio, transitus, а касније assumption B. Mariae Virginis, и на српском језику: Велика Госпојина, Велика Госпођа, Госпођин дан.

² Лк. 1, 26-27

³ Дел. ап. 1, 12

⁴ Сион је реч јеврејског порекла и у преводу би, према једнима, значила: отворено, сунчано место, а према другима: високо знаменито место, тврђава. Иначе је Сион југозападна гора у Јерусалиму, престоница Јудеје, окружена долинама са свих страна и гробно место цара Давида и других царева.

самога Спаситеља у добро познатом догађају под крстом и речима: „Мајко, ето ти сина“ и „Сине, ето ти мајке! И од онога часа узео је ученик себи.“(Јн. 19, 27).

Како је настало гоњење на Цркву Христову у Јерусалиму, то су се апостоли договарали који ће на коју страну света отићи на проповед, сви сем Јакова брата Господњег⁵ који је остао у Јерусалиму као епископ. Тако је Јован Богослов отишао у Ефес, а са собом је повео Пресвету Богородицу.⁶ После извесног времена Пресвета се је опет вратила у Јерусалим, у дом Јована Богослова, и тамо, обилазећи сва она места којима је Сина Њен и Бог Отаца наших ходио (Маслинску Гору, Голготу, Гроб Христов) време проводила у молитви и мољењу.

И када су се напунили дани Њеног живота⁷ и испуниле се молитве и жеље њене да што пре види Сина свога, који седи са десне стране Оца, а док се молила на Маслинској гори, на коју је силно волела одлазити, јави јој се Архангел⁸ Гаврило⁹, онај исти архангел Благовеститељ радосне вести, и објави јој да ће се ускоро, после три дана, упокојити. „Син Твој и Бог наш, говораше Архангел, чека са архангелима и ангелима, са херувимима и серафимима, и са свим небеским дусима и душама праведних, да прими Тебе, Матер Своју, у Небеско Царство, да би Ти живела и царовала с Њим у бесконачне векове“.¹⁰ Том приликом Архангел даде Пресветој грану од палминог дрвета, као знак победе над смрћу. Ту грану Пресвета је показала Јовану Богослову са завештањем да се она има носити приликом погребња Њеног, а испред одра на коме буде лежала. Као место где ће се сахранити, Богомајка је завештала да то буде Гетсимански врт у подножију Маслинске Горе¹¹, у долини Јосафатовој, а где су били сахрањени и њени родитељи Јоаким и Ана, као и њен заручник и сродник Јосиф.

Јован Богослов је одмах обавестио апостола и епископа Јерусалимског Јакова који је обавестио све хришћане о скором престављењу Богородице, тако да се к Пресветој упутило у посету мноштво хришћана и сродника по телу, којима Она опет све понови што јој је објавио Архангел и показа им палмову грану, као знак сигурне победе над смрћу. Велика туга обузела је све оне који су дошли да је виде и мољаше је да их не оставља сироте, а Пресвета им обећа да их неће оставити сироте већ да ће их, као и цео свет, посећивати и помагати у невољама.

При одласку своје из овога живота Пресвета је зажелела да још једном види све апостоле који су се расејали по свету проповедајући реч Христову. Тако наста велика хука са неба и обретоше се сви апостоли у чуду, у дому Јована Богослова. Тада уствари схватише да их Господ сабра молитвама Богомајке, те да им предстоји опростити се од Оне која им Учитеља телом роди. Туга велика је обузела све апостоле. Док је Она разговарала са њима, тешећи их, приступи јој Богом изабрани сасуд и божанствени апостол Павле и рече јој: „Радуј се Мати Живота и изложење моје проповеди! Јер иако

⁵ Православна Црква га слави 31./13. јануара.

⁶ Према предању, из Ефеса, Пресвета Богородица је посетила и Св. Игнатија Богоносца у Антиохији; васкрслога Лазара, епископа на Кипру; као и Свету Гору, коју је благословила. Сведочанство о овоме нам доноси инок Стефан светогорац.

⁷ Сви писци Цркве, од Мелитона (II век), па преко Иполита, епископа Римског (III век), Јевсевија Памфила, Епифанија Кипарског па до Никифора Калиста приближно говоре о годинама колико је поживела Богородица, па се тако да закључити да је, у време свога престављења, Пресвета Богородица имала преко 60. година.

⁸ Архангел (грч. *Архангелос*) значи „начелник анђела“. Постоје девет чинова анђелских: Серафими, Херувими, Престоли, Господства, Силе, Власти, Начала, Архангели и Ангели.

⁹ Гаврило у преводу значи: човек Божији, сила Божија (Дан. 8,16; Лк. 1,26). Имена осталих Архангела су: Михаил - као је као Бог; Рафаил – помоћ, исцелење Божије; Урил – огањ и светлост Божија; Салатил – молитва ка Богу; Јеремил – висина Божија; Варахил – благослов Божији.

¹⁰ Архимандрит Јустин Поповић, Житија светих за месец август, стр. 237.

¹¹ Ово место налази се у долини Јосафатовој, између Јерусалима и Маслинске Горе, и место је где су се сахрањивали сиромашни житељи града Јерусалима.

се не насладих гледањем лица Христа Господа мога, овде на земљи, пре вазнесења Његовог на небо, ипак, гледајући сада Тебе, сматрам да видим Њега“.

Са свима њима, дозивајући их поименице, Пресвета се опрости и благослови их са жељом да стекну вечно блаженство. Тако 15. дана месеца августа, а у трећи час дана, представи се Пресвета Богородица и Мајка Спаса нашега.

Сам тренутак пестављења био је пропраћен несвакидашњим чудом и догађајем. Наиме, док је Пресвета лежала на одру у соби где су гореле многе свеће, а апостоли уносили молитве Богу, у једном тренутку обасја просторију светлост неисказана и сви они којима се откри ово виђење видеше славу Божију како силази са неба, а сам Христос са арханђелима и анђелима приближаваше се Пречистој Мајци Својој. Видевши га Дјева опет проговори оним несвакидашњим, богомудрим и надасве понизним у љубави, речима: „Ево слушкиње Твоје, нека ми буде по речи Твојој“ (Лк.1,38) и предаде пресвету душу своју у руке Сина свога. А апостоли, којима би откривено да виде ово виђење, који као што некада гледаху како са Маслинске горе одлази Учитељ Њихов и Спас наш, тако и сада запрепашћени и као у неком заносу гледаше како се душа Пресвете Владичице Њихове узноси на рукама Господњим у Царство Небеско.

И после овога сви целиваше Свето Тело Њено и пуштаху и друге да јој приђу са страхом и љубављу. Тада се и многа чуда десише, болесни оздрављаху, хроми проходаше, слепи прогледаше. А како наста време свечаног спровода часног тела Њеног, свети апостоли Петар и Павле, заједно са Јаковом, братом Господњим, и осталим апостолима, стадоше на почетак колоне и узвши тело Њено на рамена кренуше ка Гетсиманском врту. За све време спровода Јован Богослов ишао је испред одра и носио у руци ону рајску лучезарну васкрсавајућу грану, док су други хришћани носили свеће и кадионице. И пошто стигоше до Гетсиманског врта, и поздравише се последњи пут са ридањем и у сузама са Пресветом Богомајком, ставише тело Њено у гроб и на гробна врата навалише камен. И из љубави велике нико од хришћана не хтеде отићи од гроба њеног три дана већ вршише молитве и заједно са анђелима небеским певаху Господу химне хвале.

По промислу Божијем свети апостол Тома није био ту када је Богомајка уснула него тек трећег дана стиже у Гетсиманију и зајеле силно да види по задњи пут Мајку Господа Свога. Апостоли се сажале на њега и када му отворише гробна врата запрепастише се и спопадне их велики страх јер у гробу не беше пречаснога тела Пресвете Богомајке, већ само покроба у којима Она би погребена. Велики страх и туга их обузе али док вечераху јави им се Пресвета Дјева са анђелима и рече им: „Радујте се, јер сам са вама у све дане“, и тада знадоше да Господ наш и Син њен васкрсе Мајку своју трећег дана и настани је у вечном животу, а нама остави успомену на овај догађај и живо сећање на лик Мајке Господа нашега као Владатељке и верне Помоћнице свих оних који јој се молитвом обраћају као Заступници својој пред Престолом Сина свога.

О Историји Празника

У старој Цркви прослављан је само један Богородичан празник уопште, који је био у вези са рођењем Христовим, и славио се одмах после Епифаније, која је славила Рођење Христово, а то је данашњи Сабор Пресвете Богородице, тј. други дан Божића.

Из овога општег Празника сабора Пресвете Богородице касније се је развио Празник Успења Пресвете Богомајке Богородице.¹²

У Јерусалиму, као и у свим палестинским манастирима, празник Богородице је веома живо прослављан, о чему нам сведочи панигирик монаха Теодора, потоњег епископа Петре. У овоме спису се не наводи којег датума се прославља овај празник нити да је то успомена на Успење Пресвете Богородице, па се стога да закључити да је то прослављање општег Богородичиног празника. Јерусалимска Црква је празновање Богородичног празника касније пренела са месеца јануара на месец август, али још увек не везујући ово славље за спомен Успења Пресвете Богородице. Тек ће у VII веку 15. август бити повезан са празновањем Успенија и то везивањем предања о успенију са Богородичном Црквом у Гетсиманији¹³.

Установљење и увођење празника Успења у Византији приписује се цару Маврикију и то после победе на сам дан 15. августа над персијанцима. Цео месец август у Византији био је посвећен Богородици, сваки дан прослављао се празник у неком другом храму. Наручито су се три дана овога месеца посебно прослављала: 1. августа у цркви Богородице Одигитрије¹⁴, 15. август у цркви Свете Софије¹⁵ и 31. август у Влахерни¹⁶ (Влахеринској цркви).

Данас, најсвечаније се празнује Празник Успенија у подземној базилици у Гетсиманији. У јерусалимском метоху гетсиманског манастира чува се плаштаница са ликом Пресвете Богородице, која се износи 12. августа и симболично носи у опход као успомена на спровод часнога тела Њенога до долине Јосафатове. Плаштаница се у Гетсиманији полаже у камени гроб на место где је било положено тело Богородице и ту се 14. августа свршује служба погребена Њенога, слична оној служби погребена Спаситељева на јутрењу Велике суботе.

Богословско тумачење Празника

Богословље овога Празника извире из самога лика и живота Пресвете Богородице. Њена личност представља најсавршенији пример љубави и послушања, већи од свих светих који од памтивека Богу угодише. Зато је и зовемо Пресвета (*Υπεραγίας*), Свесвета, тј. Она која је изнад свих светих јер је на један личан начин дала своје тело и крав сместивши у себе Несместивог, тј. примила у утробу своју самога Бога.

Господ се никада не објављује на силу, већ Божија благодат, будући да не познаје границе, делује тамо где се срце човеково отвори, па где год да то било. Тако се је Богородица пројавила и објавила свету и нама као она која је смогла снаге да на позив Божији одговори потврдно: „Да Господе, нека ми буде по речи Твојој“, тиме показујући

¹² У VII веку у Богородичиној цркви у Гетсиманији, која је подигнута за време цара Маркијана (390-457), први пут се спомиње да је слављен Празник Успења Пресвете Богородице и то 15. августа и из тога периода позната нам је беседа Модеста патријарха Јерусалимског (+633, а Црква га слави 18/31. децембра).

¹³ Према новооткривеном документу ова Црква потиче из VII века, подигнута је за време цара Маркијана.

¹⁴ Одигитрија или Путовођа јесте икона коју је радио на дрвету сам апостол Лука, а Пресвета видевши је благословила. Српска православна црква слави помен ове иконе 26. јуна по црквеном, а 9. јула по грегоријанском календару.

¹⁵ Аја Софија или Света Софија, такође позната и као Црква Свете Мудрости (грч. *Αγία Σοφία*, лат. *Sancta Sophia* или тур. *Ayasofya*), је освајањем Византијског царства од стране Турака цамија у Истанбулу, некадашњем Константинопољу (Цариграду). Цркву у којој се одвијало крунисање византских царева подигао је цар Јустинијан 532. год., да би 1453. год. претворена у цамију, а доласком Кемала Ататурка (оца турске нације) 1935. год. била претворена је у музеј.

¹⁶ У хришћанској традицији помиње се да се једанпут јавила Пресвета Богородица двојици слепаца и довела их у цркву Влахерну, пред Своју икону (Одигитрија), и ту им обојици повратила вид. Данас у цркви Влахерни постоји извор чудотворне воде која помаже свима који имају проблема са видом.

и афирмишући прави израз слободе. Слободе, која није увек у одрицању од нечега и негативном одговору на понуђено, већ обрнуто, у слободном потврдном прихватању из љубави онога пред чега нас Господ ставља у животу. Тако се слобода бића човековог показује као она која изграђује биће човеково, тј. она постаје она онтолошка слобода којом нас Господ пожелеле створити из љубави у вечности, а то реализова у времену, а на коју (слободу) смо сви призвани стварањем. Ту и такву слободу доноси нам порука и догађај овога празника, који је уствари празник живота Мајке Живота.

Богородица Марија јесте нова Ева јер, као што кроз стару Еву у свет уђе грех, смрт и пропадљивост, тако сада кроз Нову Еву свету дође спасење и избављење. Она која јесте Мати Живота (Ева – живот, она која живот даје) највећи је пример и врхунски представник жртвене љубави и тог евхаристиског става који се пројављује увек као сарадња наше љубави са Божанском. На таквој свепрожимајућој љубави човека и Бога утврђена су и небо и земља, и такав однос јесте онај који јесте и биће препознат у Царству Вечнога Живота.

Као што није изгубила девичанство рађајући Сина и Бога нашега тако ни у својој смрти, своме уснућу, није оставила свет, него као Мати живота, као најчистије и најсветије људско биће, и уопште створено биће, није оставила свет већ се непрекидно моли за свет. По речима отаца цркве, „Ни један дар благодати Божије и милости на род људски и творевину Божију не бива без њеног молитвеног учешћа и посредовања.“ Зато међу свим празницима посвећених Богородици Марији ово је најсветији празник. Празник живота и спасења Мајке Живота и празник славе, не само Божије, већ и људског бића.

Резимирајући на крају све до сада речено, остаје нам да, у нашем свакидашњем животу и тренутку, вршимо онакав избор на путу којим нас Господ води као најбољи Путовођ, какав је извршила Пресвета Богородица, мајка Богочовека Христа, јер је то избор за живот вечни који на слободи у љубави почива.

Зато нека овај светли Празник буде повод и призив да на њега одговоримо потврдо: „Да Господе!“, и да нас таквим нашим избором Господ призна и препозна као своје у Царству Божијем.

презвитер Ненад Драгичевић